

теризується неглибоким проникненням у сутність правових явищ. Знання права теоретичного рівня заміщуються побутовими уявленнями, індивідуальним досвідом, традиціями, звичаями.

Список використаних джерел:

1. Шестопалова Л. Теорія права та держави: посіб. Київ: Паливода А. В., 2012. 256 с.
2. Юрашевич Н.М. Эволюция понятия правового сознания. *Известия вузов. Правоведение*. 2004. № 2. С. 178–187
3. Черкас М.Є. Актуальні проблеми формування правосвідомості в Україні. *Право та інновації*. № 4 (12) 2015.
4. Устименко О.С. Правова ідеологія як структурний елемент правосвідомості. *Право і суспільство*. 2018. № 5, ч. 1. С. 54–57.
5. Правове виховання в сучасній Україні: монографія / А. П. Гетьман, Л. М. Герасіна, О. Г. Данильян та ін.; за ред. В. Я. Тація, А. П. Гетьмана, О. Г. Данильяна. 2-ге вид., переробл. і допов. Харків: Право, 2013. 440 с

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Серебро М. В.

Глиняний Іван Володимирович

аспірант кафедри конституційного права

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ СУЧАСНОЇ КОНЦЕПЦІЇ ВИБОРЧИХ ЦЕНЗІВ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

В силу динамічності державно-правовому житті окремих країн, в тому числі в частині здійснення реалізації виборів як одного з демократичних способів формування органів державної влади і місцевого самоврядування, в умовах наростання світових комунікативних та інтеграційних процесів відбувається універсалізація, стандартизація принципів і механізму публічних виборів. Серед іншого, це стосується принципу загальних виборів і супроводжуючих його виборчих цензів.

Цілком очевидно, що будь-яка виборча система, що діє в умовах правової держави і громадянського суспільства, яке, вкрай зацікавлене в залученні в електоральні процеси якомога більшого числа громадян. Звісно ж, що вітчизняна виборча система є виборчою системою розвитку громадянського суспільства і формується правової держа-

ви, а питання, пов'язані з виборчими цензами, набувають все більшого значення. Звісно ж принципово важливим розуміння того, з якої причини той чи інший перелік осіб обмежується у виборчих правах.

Обмеження виборчих прав, будучи своєрідними правовими «фільтрами», визначають контингент і чисельність виборців. А значить, багато в чому від характеру обмежень залежить ступінь демократичності виборчого права, і відповідно і механізму державної влади. А у зв'язку з тим, що сучасна виборча система України перебуває в стані перманентного реформування, якісне дослідження виборчих цензів має характер гострої необхідності.

Так у світі формується поняття виборчих цензів, які становлять собою певну концепцію обмеження пасивного та активного виборчого права.

Наприклад, значні відмінності мали місце у Пруссії, де тут існувала трикласова різниця виборчого права – нерівне, посереднє і явне виборче право на регіональному рівні співіснувало із загальним виборчим правом на національному рівні. Також у Бельгії, де одночасно з поширенням загального виборчого права мала місце різниця в силі голосів. За винятком Пруссії, до Першої світової війни, скрізь було запроваджене безпосереднє та таємне виборче право. Фактом є й те, що Великобританія була останньою державою, яка попри скасування цензу грамотності в 1948 р. практикувала нерівне виборче право. Англійська модель поширення загального виборчого права характеризується повільним, поетапним поширенням виборчого права без регресії, однак з тривалими періодами формального визнання нерівності, натомість французька модель – раннього та раптового запровадження загальних та рівних громадянських прав, однак із частими регресіями і тенденціями до використання підтримки мас в плебісцитах. Поміж цими двома екстремальними прикладами знаходяться інші країни. За загальне виборче право вели боротьбу робітничі партії. Не слід однак при цьому ігнорувати такі випадки як у Бельгії, де соціалісти тривалий час виступали проти загального виборчого права для жінок з огляду на їх консерватизм.

Демократизація виборчого права через референдуми виявилась не надто успішною. Слід тут мати на увазі не лише приклад Швейцарії з частими негативними результатами, але й також і приклад Данії, де виборці в 1969 р. виступили проти зменшення вікового цензу до 18 років. Цю норму на референдумі вони підтримали аж тільки після 10 років.

Кількість змінних, які слід узгодити при систематичному аналізі причин поширення загального виборчого права у промислово розвинених державах, як говорилося раніше, є дуже високою. До істотних чинників можна зачислити наступні: ступінь та темп індустріалізації, зміни соціальної структури, міграційні процеси, соціально-культурні (національність, віросповідання) стосунки, політичні традиції, конституційні зміни (формування парламенту), здатність еліт до пристосування, а також війни та сецесії. Істотним наслідком поширення загального виборчого права був розвиток робітничих партій, що однак не спричинило знищення принципового панування капіталу, лише перенесення засадничого соціального конфлікту до політичної системи, і тим самим його загострення. Поза соціоструктурним аспектом конфлікту соціокультурний конфлікт також став важливим для політичної репрезентації, особливо коли з метою відображення соціальної структури виборців політичні партії виступали за репрезентацію засновану на пропорційній виборчій системі [1, с. 94].

Історичними виборчими цензами, у реалізації права голосу, були – статевий, майновий, расовий (етнічний), освітній та ценз осілості. Еволюція виборчого права призвела до того, що тепер обмеження виборчих прав громадян у більшості країн обумовлюються, окрім цензу громадянства та віку, так званим:

- моральним цензом, який обмежує чи позбавляє виборчих прав осіб, які перебувають за вироком суду в місцях позбавлення волі. Існують й інші підстави втрати (позбавлення, обмеження або призупинення) виборчого права, якими може бути банкрутство (Італія, Франція, Мальта [2, с. 497], Люксембург), позбавлення батьківських прав (Нідерланди), зловживання наркотиками, бродяжництво,

систематичне зловживання спиртними напоями [3, с. 332], ухилення від суду і слідства (Мексика), утримання будинків розпусти (Люксембург) та ін. позбавлення виборчих прав застосовується в окремих країнах як окреме покарання або додаткова санкція, а саме за державну зраду та інші державні злочини, вступ на службу до іноземної держави, при підкупі виборців (Норвегія), за «тяжкі» злочини, злочини за порушення банківського законодавства та інші (Данія), за продаж і купівлю голосів, голосування більше ніж в одному виборчому окрузі, перешкоджання реалізації права голосу іншими громадянами (Фінляндія) [4, с. 261–262].

- професійним цензом, сутність якого полягає в тому, що громадяни певних професій (певного статусу) не мають права голосу або ж не можуть балотуватися до представницького органу влади. Так, у деяких країнах від участі у виборах відсторонені всі військовослужбовці (Голландія) чи рядовий і унтер-офіцерський склад збройних сил країни (Перу, Панама, Аргентина, Мексика, Бразилія тощо). Формально це пояснюється тим, що ієрархічне підпорядкування військовослужбовців виключає свободу їх голосування, необхідністю усунення можливого негативного впливу військовослужбовців на вибори (військовий закат, активне втручання у виборчий процес) і тим, що армія повинна бути поза політикою [5, с. 47].

- цензом недієздатності, що обмежує виборчі права психічно хворих людей, визнаних судом недієздатними. Названі цензи визнаються міжнародною спільнотою як недискримінаційні.

Проте, виборчі цензи пройшли свою еволюцію від расових, гендерних, майнових обмежень до закріплення таких основоположних принципів як рівність усіх учасників виборчого процесу, прозорість, а також інших демократичних засад сучасних виборчих цензів.

Це також можливо простежити і в міжнародних правових актах країн світу, наприклад,

Особлива увага в міжнародних документах сфокусовано на неприпустимість будь-якої расової дискримінації (расовий ценз) і дискримінації щодо прав жінок (ценз статі) за участю у виборах. Ці положення встановлюються в Конвенції про політичні права жінок від

20 грудня 1952 р., Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок від 18 грудня 1979 р., Міжнародної конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації від 25 грудня 1965 р..

При цьому під расовою дискримінацією розуміється «будь-яке розрізнення, виняток, обмеження або перевагу, засноване на ознаках раси, кольору шкіри, родового, національного чи етнічного походження, що мають на меті або наслідком знищення або применшення визнання, використання або здійснення на рівних засадах прав людини та основних свобод у політичній, економічній, соціальній, культурній чи інших сферах суспільного життя» [6]. Більш того, держави взяли зобов'язання вживати спеціальних заходів, спрямованих на прискорення встановлення фактичної рівності між чоловіками і жінками, закріплюючи зазначене положення в ст. 1 і 2 Конвенції про політичні права жінок [7].

Але, виходячи із вищевикладеного, ми можемо зробити висновок, що виборчі цензи, як певні обмеження активного чи пасивного виборчого права завжди змінювались під потреби суспільства, як в нашій країні, так і у світі, у зв'язку з чим постає питання, чи відповідають сучасні виборчі цензи потребам демократичних країн світу.

Список використаних джерел:

1. Шведа Ю.Р. Выборы та виборчі системи. Європейські стандарти та досвід для утвердження демократії в Україні. Львів, 2010. 462 с.
2. Конституції країн Європи: в 3 т. Під загальної ред. Л.А. Окунькова. Т. 2. М.: Видавництво НОРМА, 2001. 840 с.
3. Конституційне (державне) право розвинених країн. Загальна частина: Підручник для вузів. Рук. авт. кол. та відп. ред. Б.А. Страшун. 4-те вид., оновл. та дораб. М: Норма, 2005. 673 с.
4. Ісаєв М.А. Механізм державної влади у країнах Скандинавії. М.: БАТ «Видавничий дім «Городец», 2004. 398 с.
5. Ігнатов В.Г. Технології виборчих кампаній/В.Г. Ігнатов, Н.П. Кутирьов, С.А. Кисліцин. М.; Ростов-на-Дону: Видавничий центр «Март», 2004. 368 с.
6. Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_105
7. Конвенція про політичні права жінок. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_15